

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 13 april 1945 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättnings-skyldighet.

(1:a avd.)

1:o) **Avgörandet av frågor om befrielse från ersättningsskyldighet.** I propositionen nr 87 har Kungl. Maj:t (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 februari 1945) föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1946 avgöra frågor om avstående av fordringsrätt m. m. i den utsträckning, som av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivits.

Antalet ärenden, som angå befrielse från av judiciell domstol ålagd ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom, tillhörande krigsmakten, har under de senaste åren vuxit i antal. Dessa ärenden ha hittills undantagslöst — oavsett ersättningsbeloppens storleksordning — underställts riksdagens prövning. Inom försvars- och finansdepartementen har upptagits frågan huruvida icke bemyndigande lämpligen borde av riksdagen utverkas för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning fatta beslut om avstående från kronans i dylik ordning fastställda fordringsrätt. I en inom försvarsdepartementet upprättad *promemoria* har i detta hänseende anförts följande.

Efter framställning av 1937 års riksdag (skrivelse nr 311) har den allmänna frågan om rätten för Kungl. Maj:t att avstå statsverkets fordringar mot enskilda samt om formerna härför underkastats viss utredning. Denna fråga är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning (finansdepartementet).

På försvarsdepartementets föredragning underställas årligen riksdagens prövning ett antal frågor om befrielse från i judiciell ordning ålagd ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörande krigsmakten. På grund av den militära beredskapen har antalet ärenden av denna art, vilka ofta röra sig om förhållandevis obetydliga belopp, kraftigt ökat under de senare åren. En följd härav har blivit, att framställningar till riksdagen måst göras i vidgad utsträckning och beträffande fall som ofta varit av ringa betydelse. Då samtidigt en relativt fast praxis i fråga om ärendenas prövning utvecklat sig, ha motiven för riksdagsbehandling av samtliga ifrågasatta fall försvagats.

I syfte att förenkla handläggningen torde under angivna omständigheter böra övervägas att utverka riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att fatta beslut om avstående av nämnda skadeståndsanspråk i de fall dessa icke överstiga 10 000 kronor. Då den ifrågasatta fullmakten till stor del betingas av den genom beredskapen inträdda ökningen av ärendenas antal, torde densamma böra begäras för ett budgetår i sänder, så länge behov därav kan anses

föreligga eller frågan om Kungl. Maj:ts rätt att avstå vissa statsverkets fordringar icke bringas till generell lösning. Den fullmakt, som bör begäras av 1945 års riksdag, synes böra avse tiden fram till den 1 juli 1946.

Fullmakten bör avfattas så att den täcker även fordran som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt särskilda ansvarsregler.

I ärendet hava yttranden avgivits av försvarets civilförvaltning, statskontoret och riksräkenskapsverket.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

Såsom i departementspromemorian anförts, har antalet ärenden av i promemorian angivet slag på grund av den förstärkta försvarsberedskapen kraftigt ökat under de senare åren. För närvarande föreligga till Kungl. Maj:ts avgörande omkring femtio ärenden om befrielse från ersättningsskyldighet av den natur att de enligt hittills tillämpad praxis borde hänskjutas till riksdagens prövning. Anledning synes vara att antaga, att dylika ärenden komma att i stort antal föreligga även viss tid efter beredskapens upphörande. Då relativt klara riktlinjer numera föreligga för ärendenas bedömande och det är önskvärt att förenkla handläggningen av dessa ärenden, som oftast ha ringa betydelse och i flertalet fall icke giva anledning till delade meningar i viktigare hänseenden, finner jag mig böra förorda, att av riksdagen utverkas bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning medgiva befrielse från ersättningsskyldighet. Ett dylikt bemyndigande synes ligga i linje med riksdagens vid skilda tillfällen under de senare åren fattade beslut om överlämnande till Kungl. Maj:ts prövning av ärenden av mindre allmän vikt. Så har exempelvis skett i fråga om rätt att försälja kronojord, beviljande av vissa pensioner och understöd och av understöd från Vadstena krigsmanshuskassa, bestridande av vissa livräntor samt bestridande av kostnaderna för vissa oriktigt utbetalade familjebidrag.

Då emellertid, såsom av departementspromemorian inhämtas, den allmänna frågan om Kungl. Maj:ts rätt i hithörande hänseende är föremål för övervägande, synes det lämpligt, att viss försiktighet iakttages. Med hänsyn härtill synes bemyndigandet böra för närvarande utverkas endast för tiden fram till utgången av nästa budgetår. En begränsning av bemyndigandet till att gälla endast skadeståndsanspråk intill ett visst högsta belopp synes även vara att förorda. Det i departementspromemorian angivna maximibeloppet, 10 000 kronor, har valts med tanke på att inom ramen för detta belopp i allmänhet rymmas de vanligast förekommande fallen i fråga om eftergivande av kronans fordran, exempelvis ersättningskrav vållade av bil- och fartygsolyckor och av oförsiktigt handhavande av fordon och flygplan. En begränsning av bemyndigandet inom den snäva ram som av statskontoret angivits synes med hänsyn härtill icke vara att förorda. Jag anser mig sålunda böra i anslutning till det i promemorian framlagda förslaget föreslå, att bemyndigandet skall avse sådana ersättningsanspråk där fråga är om ett kapitalbelopp — eventuella räntefordringar sålunda icke medräknade — icke överstigande 10 000 kronor. Bemyndigandet synes böra preciseras att med denna begränsning avse dels frågor om befrielse från i judiciell ordning ålagd ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörande krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av fordran som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna.

Beträffande grunderna för prövningen av ifrågavarande ärenden torde här endast böra framhållas, att hittillsvarande av riksdagen godkänd praxis bör i

möjligaste mån följas. I allmänhet bör sålunda krävas, att vederbörande — om icke särskilda skäl föreligga — skall efter sin förmåga och med hänsyn tagen till omständigheterna gälda någon del av den honom åvilande ersättningen.

Såsom i ärendet framhållits har riksdagen årligen haft att till prövning upptaga av Kungl. Maj:t framlagda förslag om befrielse från i judiciell ordning ålagd ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörande krigsmakten. Med hänsyn till önskvärdheten av att åstadkomma en förenklad handläggning av dessa frågor har Kungl. Maj:t nu föreslagit, att Kungl. Maj:t bemyndigas att utan riksdagens hörande avgöra sådana ersättningsanspråk, där fråga är om kapitalbelopp icke överstigande 10 000 kronor.

Utskottet.

Även om utskottet ur principiell synpunkt hyser betänkligheter mot ett bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, anser utskottet å andra sidan, att under nuvarande förhållanden vissa lämplighetsskäl onekligen tala för att detsamma i viss utsträckning tillmötesgås. Utskottet vill därför icke motsätta sig förslaget i fråga, särskilt som bemyndigandet endast avser tiden intill den 1 juli 1946, men föreslår den begränsningen i fråga om bemyndigandets räckvidd att det kapitalbelopp, intill vilket Kungl. Maj:t sålunda skall äga att besluta om avstående av kronans skadeståndsanspråk, bestämmes till 5 000 kronor. Såsom förutsättning för bemyndigandet bör gälla, att i fråga om grunderna för prövningen av hithörande ärenden av riksdagen hittills godkänd praxis i möjligaste mån följes. Vidare synes utskottet böra föreskrivas, att Kungl. Maj:t skall lämna nästkommande års riksdag en redogörelse över av Kungl. Maj:t meddelade beslut om befrielse från ersättningsskyldighet, varom här är fråga.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1946 avgöra frågor om avstående av fordringsrätt m. m. i den utsträckning, som framgår av vad utskottet ovan anfört.

2:o) **Betalningsansvaret för viss livränta.** Kungl. Maj:t har (punkt 2) föreslagit riksdagen medgiva, att de änkan Linnéa Margareta Nordlander och hennes son Bo Emanuel jämlikt i förberörda statsrådsprotokoll omförmälda krigsrättsutslag tilldömda årliga livräntorna — dock med avdrag av de livräntebelopp, jämte dyrtidstillägg därå, som vederbörande på grund av i statsrådsprotokollet omnämnt olycksfall uppbära från riksförsäkringsanstalten — må från och med budgetåret 1945/46 bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. med iakttagande att å sålunda utgående belopp icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensionstagare.

Värnpliktige nr 469—67—1935 Sven Emanuel Nordlander dödades den 23 november 1942 under beredskapstjänstgöring av ett pistolskott, som av

våda avlossades av värnpliktige furiren nr 460—67—1936 *Bror Wilhelm Svedin*, vilken samtidigt själv skadades i ena handen.

Fältkrigsrätten vid den för Kiruna och Jokkmokks försvarsområden gemensamma staben har genom lagakraftvunnet utslag den 30 mars 1943 dömt Svedin till två månaders fängelse, villkorlig dom, för vållande till annans död ävensom ålagt honom disciplinstraff i form av vaktarrest 15 dagar. Härjämte har krigsrätten förpliktat Svedin att, förutom ersättning för begravningskostnader, utgiva årliga livräntor, nämligen till änkan Linnéa Margareta Nordlander med 1 200 kronor, så länge hon levde ogift, samt till makarna Nordlanders son Bo Emanuel, född den 29 juni 1941, med 900 kronor tills denne fyllt 18 år. Från livräntebeloppet skulle Svedin äga avräkna de livräntor, som eventuellt kunde tillerkännas av riks försäkringsanstalten.

Jämlikt bestämmelserna i 1927 års militärsättningsförordning (S. F. S. nr 234) har riks försäkringsanstalten för tiden från och med den 24 november 1942 tillerkänt änkan Nordlander och sonen livräntor, den förra med 540 kronor för år, så länge hon lever ogift, samt den senare med 360 kronor för år tills han uppnått 16 års ålder. Å livräntorna utgår dyrtidstillägg, för åren 1942 och 1943 med 30 % samt för åren 1944 och 1945 med 40 %.

Sedermåra har änkan Nordlander i skrivelse till arméförvaltningens dåvarande civila departement — under framhållande att något skadestånd icke syntes kunna utfås hos Svedin — anhållit om upplysning huruvida det åläge Kungl. Maj:t och kronan att förskottera eller betala de belopp, Svedin förpliktats utgiva.

Med förmålan härom ha *försvarets civilförvaltning* och *arméförvaltningens tygavdelning* i skrivelse den 6 juni 1944 ifrågasatt, huruvida ej kronan skäligen borde gentemot den förolyckades närmaste anhöriga iklåda sig de ekonomiska konsekvenserna av det inträffade, mot det att vederbörandes fordringsrätt gentemot Svedin överflyttades på kronan. Skäl syntes därvid kunna åberopas för att kronan ej åtog sig skyldighet att till sonen utgiva livränta för längre tid än intill fyllda 16 år.

Departementschefen har i ärendet anført följande.

Med hänsyn till de omständigheter under vilka olycksfallet inträffade samt änkan Nordlanders och hennes sons synnerligen svaga ekonomiska ställning finner jag mig av billighetsskäl böra tillstyrka, att kronan från och med budgetåret 1945/46 övertager betalningsansvaret för Svedin på grund av krigsrättsutslaget åvilande skyldighet att utgiva livräntor, för tid i utslaget angivits, till änkan och sonen, dock med avdrag för de livräntebelopp, som utbetalas från riks försäkringsanstalten. På sätt tidigare i likartade fall ägt rum bör föreskrift meddelas därom, att å sålunda utgående livränta icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensionstagare. Kungl. Maj:t synes som villkor för utbetalande av livräntorna, som torde böra bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m., äga uppställa att vederbörande till motsvarande belopp å kronan överlåter sin rätt till skadestånd gentemot Svedin.

Utskottet.

Med hänsyn till i ärendet förekommande omständigheter finner sig utskottet kunna tillstyrka, att kronan övertager ifrågavarande betalningsansvar på sätt departementschefen föreslagit.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att de änkan Linnéa Margareta Nordlander och hennes son Bo Emanuel jämlikt i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 februari 1945 omförmälda krigsrättsutslag tilldömda årliga livräntorna — dock med avdrag av de livräntebelopp, jämte dyrtidstillägg därå, som vederbörande på grund av i berörda statsrådsprotokoll omnämnt olycksfall uppbära från riksförsäkringsanstalten — må från och med budgetåret 1945/46 bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. med iakttagande att å sålunda utgående belopp icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensionstagare.

3:o) **Förhöjd livränta åt P. A. Söderlund.** Kungl. Maj:t har (punkt 3) föreslagit riksdagen medgiva, att på grund av i förberörda statsrådsprotokoll omnämnt olycksfall må till Per Arne Söderlund från och med den 1 juli 1945 under hans återstående livstid utbetalas en årlig livränta å 1 155 kronor — dock med avdrag för vad Söderlund på grund av olycksfallet uppbär i livränta jämte dyrtidstillägg därå från riksförsäkringsanstalten — med iakttagande att å den sålunda bestämda livräntan icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensions-tagare.

Under framförande den 8 maj 1940 å landsvägen Motala—Askersund av en kronan tillhörig lastbil, ingående i en militär marschkolonn, körde föraren av vägen, varvid värnpliktige nr 55—66—1934 *Per Arne Söderlund*, som medföljde å bilen, miste ena ögat och erhöll svåra kontusioner i ansiktet. Enär kronan såsom ägare till bilen syntes ansvarig för det inträffade, har Kungl. Maj:t, för undvikande av att kronan ådömdes ersätta rättegångskostnader, genom särskilda beslut tillerkänt Söderlund dels ersättning för sveda, värk, för framtida men och för förlorad arbetsförtjänst dels ock livränta på grund av invaliditet för tiden till och med den 12 februari 1944. Såsom av handlingarna till Kungl. Maj:ts beslut den 16 juli 1943 framgår har härvid Söderlunds arbetsinkomst beräknats till 4 620 kronor och invaliditetsgraden till 25 %. I enlighet härmed har Söderlund, efter avdrag för honom av riksförsäkringsanstalten med stöd av militärsättningsförordningen tillerkänd livränta av 30 kronor för månad, av Kungl. Maj:t tillerkänts livränta med 66 kronor per månad för tiden till och med nämnda den 12 februari 1944.

Sedermera har *Västmanlands läns rättshjälpsanstalt* — under åberopande att riksförsäkringsanstalten tillerkänt Söderlund livränta, att utgå från och med den 13 februari 1944 under återstående livstid, å 360 kronor för år jämte dyrtidstillägg, för åren 1944 och 1945 utgörande 40 %, därvid invaliditetsgraden antagits utgöra 25 % — anhållit, att till Söderlund måtte under motsvarande tid utbetalas ytterligare livränta med belopp för år, motsvarande 25 % av den faktiska årsinkomsten, 4 620 kronor, av civilt arbete omedelbart före

berörda olyckshändelse, dock med avdrag för beloppet, för år räknat, av den honom av riksförsäkringsanstalten tillerkända livräntan.

Över en av *försvarets civilförvaltning* och *arméförvaltningens tygavdelning* i ämnet gjord framställning har *statskontoret* avgivit utlåtande och därvid föreslagit, att med hänsyn till invaliditetsgraden 25 % livräntan måtte fastställas till 1 155 kronor för år, dock med avdrag för vad Söderlund för varje tidsperiod kan komma att uppbära från riksförsäkringsanstalten.

Genom beslut den 13 oktober 1944 har Kungl. Maj:t medgivit, att av myndigheterna föreslagen livränta må utbetalas för tiden den 13 februari 1944—den 1 juli 1945.

Departementschefen har i ärendet anförut följande.

I likhet med myndigheterna finner jag, att kronan bör utgiva särskild ersättning på grund av ifrågavarande skada. Av riksdagen torde böra utverkas medgivande att ersättningen må gäldas av anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. På sätt tidigare i likartade fall ägt rum bör föreskrift meddelas därom att å ersättningsbelopp icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser tillkommer pensionstagare. Av handlingarna i målet inhämtas, att kronan icke torde äga regressrätt mot vederbörande förare beträffande belopp, som utgivits eller kunna komma att utgivas i anledning av skadan.

Utskottet.

Utskottet finner goda skäl tala för att kronan utgiver särskild ersättning på grund av ifrågavarande skada. Vad departementschefen i sådant hänseende föreslagit tillstyrker utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att på grund av i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 februari 1945 omnämnt olycksfall må till Per Arne Söderlund från och med den 1 juli 1945 under hans återstående livstid utbetalas en årlig livränta å 1 155 kronor — dock med avdrag för vad Söderlund på grund av olycksfallet uppbär i livränta jämte dyrtidstillägg därå från riksförsäkringsanstalten — med iakttagande att å den sålunda bestämda livräntan icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensionstagare, samt att ifrågavarande livränta må från och med budgetåret 1945/46 bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

4:o) **Befrielse för O. E. Holm m. fl. från viss ersättningsskyldighet.** Kungl. Maj:t har (punkterna 4—7) föreslagit riksdagen medgiva i förberörda statsrådsprotokoll angivna personer befrielse, i vissa fall helt och i andra delvis, från dem åliggande ersättningsskyldighet.

Departementschefen har beträffande vart och ett av de ifrågavarande ärendena lämnat redogörelse för de omständigheter, som föranlett åläggande av

ersättningsskyldighet till kronan, och för de skäl, varå befrielse helt eller delvis från denna skyldighet grundas. Utskottet får hänvisa till de sålunda av departementschefen lämnade redogörelserna.

Under erinran att riksdagen i tidigare liknande fall medgivit befrielse från ersättningsskyldighet till kronan enligt i huvudsak samma grunder som de av departementschefen nu förordade, får utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts i förevarande proposition under punkterna 4—7 framlagda förslag.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva,

a) att Oscar Erik Holm må befrias från två tredjedelar av honom enligt regementskrigsrättens vid Bohusläns regemente utslag den 22 april 1943 åvilande ersättningsskyldighet till riks-försäkringsanstalten;

b) att Bror August Johansson befrias från honom på grund av i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 februari 1945 omförmälda båda olycksfall åvilande ersättningsskyldighet till riks-försäkringsanstalten och statsverket;

c) att Ernst Valfrid Nyström må, därest han inom tid som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 300 kronor befrias från återstående skadeståndsskyldighet till kronan på grund av Kungl. Maj:ts utslag den 6 april 1944;

d) att Karl Gotthard Gustavson befrias från den skadeståndsskyldighet vari han enligt vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 februari 1945 angivits kan häfta till kronan.

Stockholm den 13 april 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Gränebo, Sven Larsson, Bäcklund, Karl Andersson, Carlström, Emil Petersson, Ragnar Bergh och Ivar Persson; samt

från andra kammaren: herrar Törnkvist, Skoglund i Doverstorp, Eriksson i Stockholm, Svensson i Grönvik, Ward, Persson i Falla, Bergström, Mårtensson, Malmborg i Skövde, Lindholm, Onsjö och Thapper.
